

УДК 371.27

Т. С. Маркотенко

**ДЕРЖАВНА ПІДСУМКОВА АТЕСТАЦІЯ УЧНІВ 4 КЛАСУ
З КУРСУ «ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ»
(ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ)**

Програмою з «Літературного читання» передбачено, що основною метою курсу є розвиток дитячої особистості засобами читацької діяльності, формування читацької компетентності молодших школярів, ознайомлення учнів з дитячою літературою як мистецтвом слова, підготовка школярів до систематичного вивчення курсу літератури в основній школі.

По закінченню 4 класу знання учнів з літературного читання перевіряються під час державної підсумкової атестації (ДПА). Готуватись до такого відповідального кроку потрібно ретельно, адже з кожним роком державна підсумкова атестація стає складнішою.

Завдання до ДПА з літературного читання розроблялися низкою науковців та методистів (О. Вашуленко, Н. Будна, В. Науменко, Н. Пархоменко, К. Пономарьова, Н. Походжай, О. Савченко, Н. Шост та ін.). Зміст завдань для підсумкових контрольних робіт сформовано відповідно до державних вимог щодо рівня загальноосвітньої підготовки учня, визначених чинними навчальними програмами для 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Мета нашої статті – представити критерії оцінювання ДПА з літературного читання, розробити тренувальні завдання для підготовки школярів до ДПА.

Державна підсумкова атестація у початковій школі в 2016/2017 році буде проводитися відповідно до Положення про державну підсумкову атестацію учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти та наказу МОН України «Про проведення державної підсумкової атестації учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти у 2016/2017 навчальному році».

Оцінювання підсумкових контрольних робіт здійснюватиметься відповідно до критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів, затверджених наказами МОН України від 13.04.2011 № 329 «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти», від 21.08.2013 № 1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти» [2] та Інструктивно-методичних матеріалів щодо контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів (лист МОН України від 28.01.2014 №1/9-74) [1].

Зміст завдань для підсумкових контрольних робіт формується відповідно до державних вимог щодо рівня загальноосвітньої підготовки учня, визначених чинними навчальними програмами для 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

В Інструктивно-методичних матеріалах зазначається, що при підготовці завдань для підсумкової контрольної роботи необхідно враховувати такі аспекти:

- перевірі підлягає навчальний матеріал, що вивчався учнями впродовж навчання в початковій школі;
- контрольна робота повинна містити завдання різних рівнів складності;
- кількість і обсяг завдань мають бути оптимальними для виконання впродовж часового проміжку, відведеного на контрольну роботу;
- тестові завдання бажано формулювати в одному стилі: або у формі запитання, або спонукання;
- завдання для проведення підсумкової контрольної роботи готують у двох рівноцінних варіантах .

Конструювання змісту контрольної роботи з літературного читання має певні особливості. Розглянемо їх.

Підсумкова контрольна робота має формуватись з тексту для читання мовчки для перевірки сформованості навичок читання, завдань до тексту для перевірки розуміння змісту прочитаного, уміння працювати з текстом і творчого на побудову висловлювання власної думки до змісту прочитаного.

Письмову частину роботи (творче завдання) учень оформлює на аркушах зі штампом школи. Інші завдання виконує на аркуші з текстом, виданому вчителем.

Вимоги до змісту завдань і їх оцінювання подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Вимоги до формування змісту контрольної роботи з літературного читання

№ з/п	Види завдань	Кількість завдань	Кількість балів за кожне правильно виконане завдання	Максимальна кількість балів
1	Текст (незнайомий учням) для самостійного читання з мови навчання обсягом 295–305 слів (для шкіл з навчання мовами національних меншин – 155–165 слів). Кількість слів, значення які потребує пояснення –	1	по 3 бали	3 бали

	не більше 1. Речення у тексті не мають містити більше 12 слів. Стиль тексту – художній.			
2	Завдання до тексту закритого типу з вибором однієї правильної відповіді серед трьох пропонованих варіантів	3	по 1 балу	3 бали
3	Завдання до тексту відкритого типу з короткою відповіддю	1	по 2 бали**	2 бали
4	Завдання до тексту відкритого типу на встановлення послідовності або відповідності між 6 компонентами	1	по 2 бали**	
5	Творче завдання до тексту: письмове висловлення власної думки до змісту прочитаного тексту – 4–5 речень***	1	по 2 бали**	2 бали
Разом		7	-	12 балів

*якщо учень прочитав за хвилину 130 і більше слів, завдання оцінюється 3 балами, якщо від 130 до 129 слів – 2 балами, від 129 до 124 слів – 1 балами;

** якщо творче завдання виконано частково, неточно – 1 балом; якщо у творчому завданні учень логічно, правильно висловлює думку, обґрунтовує її, дає свою оцінку вчинкам героїв, описаним подіям, завдання оцінюється 2 балами;

*** бали за письмову частину роботи з читання виставляються без урахування помилок за грамотність.

Визначення техніки читання організують таким чином:

- учитель пропонує дітям взяти в руки олівці;
- за вказівкою вчителя діти починають читати текст (мовчки);
- через 2 хвилини вчитель зупиняє читання і пропонує поставити олівцем крапку над словом, на якому зупинився читати учень;
- учитель пропонує дітям продовжити читання тексту до кінця і виконати завдання до нього, працюючи з текстом.

Далі, вчитель встановлює кількість прочитаних слів кожним учнем за 2 хвилини, яку ділить на 2, і отримує кількість слів, прочитаних за хвилину.

Методична реалізація змісту курсу «Літературне читання» потребує гнучкого підходу до визначення цілей, структури уроків, добору методів і прийомів організації читацької діяльності молодших школярів. Реалізація ідей особистісно зорієнтованого навчання, впровадження компетентнісного підходу потребують індивідуалізації читацької діяльності учнів, залучення їх до самоперевірки й самоконтролю власних навчальних досягнень. Це зумовлює необхідність систематичного застосування диференційованих і творчих завдань, завдань на вибір, врахування в оцінюванні навчальних досягнень індивідуальних особливостей учнів, їхніх читацьких інтересів.

Нами розроблено завдання для курсу «Літературне читання», яке може бути використане вчителем для підготовки учнів до ДПА.

Кожна робота спрямована на перевірку умінь працювати з текстом, висловлювати власну думку за змістом прочитаного і складається з тексту, тестових завдань до нього та творчого завдання. Тексти дібрано з урахуванням жанрової різноманітності обсягом 330–390 слів. Тести містять завдання до тексту двох типів: три завдання закритого типу з вибором однієї правильної відповіді серед трьох запропонованих варіантів, одне завдання відкритого типу з короткою письмовою відповіддю та по одному – на встановлення послідовності подій у творі або відповідності між персонажами та їхніми вчинками, рисами характеру, інформацією про них.

Сашко Дерманський
ПЕРШОЯБЛУНЯ

(З кн. «Царство Яблукарство»)

Давно це було. Дуже давно.

Ішов один чоловік, подорожній. Звідки йшов, вже й не скажу, але здалеку. Довго був у дорозі – пристав, із сил вибився, насилу ноги волочить. Поїсти майже нічого: в торбі самі сухі крихти з черстої перепічки* лишилися, а води в баклазі ще менше: може крапля чи дві. А кругом степ..

«От, – думає чоловік, – ще трохи пройду, а там сяду та ті крихти доїм і воду доп'ю.»

Не встиг так подумати, коли це глядь – просто під ногами птах, голуб, лежить, умирає. Та так на чоловіка дивиться, наче промовити хоче:

– Дай мені, чоловіче, щось з'їсти й води напитися, бо помру.

«Що ж я йому дам, – думає подорожній, – як я сам ледве душу в тілі тримаю? Хіба оті крихти та ті рештки води. Ет, віддам. Мені мало буде, все одно пропадати, то нехай хоч пташина підживиться.»

Взяв і вишкріб із торби крихти в долоню. Дає голубові. Той з'їв. Тоді чоловік із баклаги крапельку води витрусив на долоню. Голуб і воду випив. А тоді стрепенувся, відлетів трохи, сів на землю та так наче крилом за собою кличе.

Перехожий пішов. Тоді голуб ще відлетів. А той далі за ним. Не довго й вів птах чоловіка, як спустилися в долинку... де яблуня росте. Та дивна така: кора золота, роса на листі – чисті тобі перли, а яблука... як яблука, хіба що великі.

Кинувся чоловік до того дерева. Тут і голод, і спрагу втамував. Ніколи не бачив і не куштував таких яблук: великих та соковитих. З'їв одне – і силу в собі відчув, наче й не стомлювався та не голодував зроду. А з того яблука в нього в руці чотири зернятка лишилося. Хотів був викинути їх, аж тут голуб пурхнув йому на плече і людською мовою заговорив:

– Дякую тобі, чоловіче добрий, що врятував мене від смерті. Чуйне в тебе серце, коли не пошкодував ти останнього для пташки. А сам аж од вітру хилився: не їв, не пив давно. За твою доброту і я тобі віддячив. А бубочки з яблука не викидай: це не проста яблуня, і зернята не прості. Одне – зернятко Добра, друге – Любові, третє – Пам'яті, а четверте – Гордості твоєї. Підеш від яблуні на всі чотири боки по черзі й посадиш по зернятку. Як виростуть з них іще чотири яблуні, а ця п'ятою буде, то вже в цім краю ніхто горя не знатиме. Бо ця яблуня – Яблуня Віри – головна, Першоаяблуня, і ті – Добра, Любові, Пам'яті та Гордості – увесь твій народ берегтимуть. (410 слів)

*перепічка – корж із кислого хлібного тіста, що печеться на сковороді

1. Який твір ти прочитав?

- А народну казку
- Б байку
- В авторську казку

2. Чому подорожній насилу волочив ноги?

- А Давно і тяжко хворів.
- Б Давно не їв і не пив.
- В Добряче наївся і напився.

3. Чому перехожий віддав голубу останні крихти хліба?

- А Пошкодував голодну спраглу пташку.
- Б Зрозумів, що цей голуб незвичайний.
- В Сподівався на винагороду.

4. Віднови послідовність подій. Познач цифрами.

- ___ Голуб звернувся з проханням про допомогу.
- ___ Чоловік врятував птаха.
- ___ Ішов здалеку подорожній.
- ___ Голуб привів перехожого до яблуні.
- ___ Птах подарував рятівникові чарівні зернята.

5. З'єднай стрілочками. Про кого або про що автор так говорить?

увесь народ берегтиме		подорожній
силу в собі відчув, наче й не стомлювався		голуб

просто під ногами лежить, умирає		яблуна
-------------------------------------	--	---------------

6. Що відчув подорожній, коли з'їв яблуко? Випиши з тексту.

7. Про яку людину кажуть, що у неї чуйне серце. Запиши свою думку. (5–6 речень)

Сашко Дерманський

МАМОНТЕНЯ

(Уривок з книги «Корова часу, або Нові пригоди вужа Ониська»)

Одне маленьке мамонтеня було дуже неслухняне й непосидюче. Воно весь час десь бігло від мами й повсюди пхало свого цікавого хобота.

Мама часто застерігала його:

– Не підходь близько до Кривого каньйону*, бо Шаблезубий* візьме!

А мамонтеня тільки сердилось на маму через ті зауваження. Як же це мама не розуміє, що йому просто цікаво все обстежувати?

І мамонтеня щось таке сказало у відповідь, а мама заборонила ще суворіше, а мамонтеня взяло й огризнулося непривільно, а мама на нього за це насварилася... Словом, малюк насварився на маму. Він тоді ще не знав, що на маму не можна ображатись. Ніколи не можна. А того дня він так образився, що навіть спати вклався не під теплим маминим боком, а трохи поодаль, сам.

Усе стадо вже поснуло, а мамонтеня ніяк не могло стулити очей, думаючи про жахливого Шаблезубого.

«Маю його побачити бодай краєчком ока», - нарешті вирішило мале, подивилось, чи не прокинувся ніхто з дорослих, пішло до води й переплигло на протилежний берег. Там йому зробилося лячно.

Мама прокинулася від несподіваної тривоги. Вона розплющила очі й провела хоботом по лівому боку. Сина не було! Мамонтиця рвучко звелась на ноги, понюхала повітря: передранковий туман доносив різкий і неприємний дух шаблезубих.

Мамонтиця кинула погляд на річку. Там, у світанковій мряці, майнули сірі тіні. Мамонтиця кинулась у воду. Головне – перепливати, а там вона врятує свого синочка!

Коли згряя шаблезубих обступила малого, він одразу й не зрозумів, звідки хижакі взялися. Шаблезубі наступали на мамонтеня, наче привиди, що виходять із самого туману. Він навіть і не думав тікати: жахливі зуби, з яких пожадливо скапувала слина, просто паралізували малого. Мамонтеня заплющило очі.

Мама! Мама виборсалась на берег, уся мокра, і затрубила. Малюк радісно розплющив очі й побачив, як пересмикнуло шаблезубі мордяки. Лютуючи, шаблезубий ватажок загарчав над вухом у малого і рушив супроти мамонтиці. За ним сунули лави хижаків.

Від несамовитого рику заклало у вухах, та по маминих губах малий прочитав: «Тікай! Тікай!»

І тут він усе зрозумів, геть усе: на маму не можна ображатись! Це ж мама, твоя мама. І ображати її не можна. Бо навіть повчаючи й сварячись, мама хоче добра своїй дитині. Це ж так просто – не ображатися й не ображати...

Скинувши з себе останніх недобитих потвор, мама поспішала пересвідчитися, чи все гаразд з її найдорожчим у світі маленьким неслухом.

– Я тут, мамо! – гукнув малий. (375 сл.)

*каньйон – глибока вузька долина між кручами, вимита річкою.

**шаблезубі тигри – грізні і небезпечні хижаки сімейства котячих, повністю вимерлі в стародавні часи.

1. Який твір ти прочитав?

- А народну казку
- Б оповідання
- В авторську казку

2. Маленьке мамонтеня було

- А непосидюче
- Б слухняне
- В боягузливе

3. Як поведилося мамонтеня під час зустрічі з шаблезубими?

- А Заплакало.
- Б Заплющило очі.
- В Почало кликати матусю.

4. Встанови послідовність подій. Познач цифрами.

- ___ Мама прокинулася від несподіваної тривоги.
- ___ Малюк посварився з мамою.
- ___ Мамонтеня порозумнішало.
- ___ Хижаки посунули супроти мамонтихи.
- ___ Згряя шаблезубих обступила малого.

5. З'єднай стрілочками. Про кого автор так говорить?

зуби, з яких пожадливо скапувала слина...		мамонтеня
повсюди пхало свого цікавого хобота...		мамонтиха
виборсалась на берег, уся мокра, і затрубила...		шаблезубий

6. Що зрозуміло маленьке мамонтеня після зустрічі з шаблезубими?

7. Чому не можна ображатися на маму й ображати її? Запиши свою думку. (5–6 речень)

Отже, у процесі опанування курсу «Літературне читання» відбувається становлення і розвиток якостей дитини-читача, здатної до самостійної читацької, комунікативної, творчої діяльності; здійснюється її мовленнєвий, інтелектуальний, літературний розвиток; збагачуються

почуття, виховується любов до мистецтва слова, потреба в систематичному читанні.

Список використаної літератури

1. Інструктивно-методичні матеріали щодо контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів (лист МОН України від 28.01.2014 №1/9-74). **2. Про затвердження** Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти/ Наказ МОНмолодьспорт №329 від 13.04.11 року.

Маркотенко Т. С. Державна підсумкова атестація учнів 4 класу з курсу «Літературне читання»

У статті вказано мету курсу «Літературне читання», зазначено науковців, які розробляли завдання для державної підсумкової атестації (ДПА), представлено критерії оцінювання ДПА з літературного читання, висвітлено зміст завдань для підготовки школярів до ДПА, розроблено 2 варіанти підсумкової атестації школярів на матеріалі творів Сашка Дарманського.

Ключові слова: літературне читання, державна підсумкова атестація, учні 4 класу, вимоги до формування змісту контрольної роботи з літературного читання, розробки контрольних робіт.

Маркотенко Т. С. Государственная итоговая аттестация учащихся 4 класса для курса «Литературное чтение»

В статье указана цель курса «Литературное чтение», названы ученые, которые разрабатывали задания для государственной итоговой аттестации (ГИА), даны критерии оценивания ГИА по литературному чтению, представлено содержание заданий для подготовки учащихся к ГИА, разработаны 2 варианта итоговой аттестации школьников на материале приведенный Сашка Дарманского.

Ключевые слова: литературное чтение, государственная итоговая аттестация, учащиеся 4 класса, требования к формированию содержания контрольной работы по литературному чтению, разработки контрольных работ.

Markotenko T. State Final Examination 4th Grade Students in the Course «Reading»

The main aim of the course «reading» is opened in the article, noted scientists who developed the task for the state final examination (SFE) for 4th grade students.

The author states that the tasks in preparation for state final examination is necessary to consider the following: checking the learning subject material studied by students during primary school; tests should include the tasks of different levels of complexity; the number and scope of

tasks to be optimal for performance over the time period allotted for quiz; tests preferably formulated in one style or in the form of questions, or impulses;

Author gives evaluation criteria of literary reading for SFE, the contents covers tasks to prepare students for the SFE developed two variants of final testing students on the material works AlexDarmansky «Pershoyablunya», «Mammoth».

Key words: readings, state final examination, students of 4th class, requirements for shaping the content of the control of readings, development tests.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2017 р.

Прийнято до друку 25.05.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Гавриш Н. В.

УДК 372.881.116.12

Л. В. Мельник

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК АКТУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У вітчизняних наукових джерелах паралельно вживаються терміни «культура мови» (І. Білодід, С. Єрмоленко, Л. Мацько, А. Коваль, М. Пилинський, В. Русанівський) і «культура мовлення» (Н. Бабич, О. Біляєв, М. Жовтобрюх, Т. Панько). Нами використовуються терміни «культура мовлення», «мовленнева культура», чим підкреслюється комунікативно-діяльнісний підхід до мовної освіти. У мовознавчій літературі поширена думка, що культура мовлення вивчає нормативність мови, володіння літературними нормами на всіх рівнях, її відповідність тим вимогам, що ставляться перед мовою в суспільстві, розробляє правила вимови, слововживання, формотворення, побудови словосполучень і речень. Як слушно зауважує С. Броннікова, поняття «мовленнева культура» дещо ширше від поняття «культура мовлення», оскільки відображає не тільки нормативний мовленневий аспект, а й особистісні, індивідуальні, загальнокультурні властивості людини [2, с. 7–8].

Мета нашого дослідження – розглянути проблему мовленневої культури молодших школярів в лінгво-психолого-педагогічному аспектах.

Мовленнева культура є одним із найважливіших критеріїв сформованості культури особистості. У сучасних педагогічних дослідженнях підкреслюється взаємозв'язок розвитку мовлення та загальної культури, загального розвитку особистості дітей. Як